

Аранк уважно подивився на небо.

— Нічого не можу сказати. Наші дощові танці нічого поки що не дали, — сказав він глузливо, хоча його тон і не привернув уваги Мартінса, але змусив посміхнутися Александра.

Ввічливо попрощавшись з Оленою і військовим, індіанець відвів свого друга в бік. Якщо той хоче мати шанс бачитися з нею, то повинен показувати певну байдужість до неї. Повертаючись у село вони зайшли у схованку, щоб побачити її.

Александр витримав усього два дні й не міг більше боротися із собою, тож поїхав у селище до індіанців і попросив Розен про зустріч з Оленою. Після арешту Петра минуло чотири дні, вони з Віталієм жили у Фрайманів. Тож їй було легше піти на побачення.

— Не більше ніж годину, — порадила їй Абігаль. — Я чекаю тебе тут і збиратиму лохину. Якщо тебе хтось питатиме, я скажу, що ти пішла в село. За час, що тебе шукатимуть, ти повернешся.

Олена бігла, не тямлячи себе, волосся розвівав вітер. Уже давно вона не відчувала в собі такої легкості. Александр чекав на неї біля величезної ялиці. Не добігши кілька кроків до нього, вона зупинилася, вони дивились якось мить один на одного, переповнені почуттями, не здатні доторкнутися. А тоді Олена повільно пішла, і Александр відкрив їй обійми. Вона легенько притулилася до нього, насолоджуючись ніжністю його рук, теплом його тіла, лоскотом волосся на своїй щоці й ще багатьма тими приємними почуттями, що сповнювали її щастям. Стояти так близько до чоловіка, якого кохаєш, було чудово. Сонячне світло, що пробивалося через верхівки дерев, танцювало фіолетовими відблисками у її очах. З безмірною ніжністю Александр пестив її обличчя.

— Ходімо, — сказав він, — Аранкова схованка поруч.

Тримаючись за руки, вони пішли лісовою гущавиною до місця, де, нарешті, будуть одні у всьому світі. Александр відсунув нависле гілля, і вона побачила вхід у грот. Місце було облаштоване для мисливців, і про нього було годі здогадатися, дивлячись ззовні. На ліжку з ялини лежали сірі вовняні про-

стирадла з білими смугами, які Александр приніс з okazjiєю. Перелякані, вони присіли.

— З того часу як потрапила у Спиріт Лейк, я не вірила, що зможу прожити таку прекрасну мить, — прошепотіла Олена.

Лише кілька найсміливіших сонячних променів проникло через двері, зроблені з гілля Тож у гроті панували густі сутінки. Тихо долинав шум падучої води. У повітрі висіла задуха, та вони не зважали на це, раді, що нарешті опинилися в обіймах один одного.

— Я знову поговорю з батьками, — пообіцяв Александр. — Я розповім їм твою історію, як розказав Жозефу, сподіваючись, якщо вони знатимуть про ті злигодні, через які ти пройшла, то зможу переконати їх запросити тебе жити в Амосі. Тоді ти могла б щось зробити, аби визнати твій шлюб не чинним. Зрозуміло, що задля збереження добропорядності, ти не зможеш жити в моїх батьків, але хтось у селі погодиться здати житло тобі з Віталієм. Не всі там шовіністи. Є й такі, що вміють розрізняти що до чого. Віталій ходив би до школи, і, я впевнений, що сестри з монастиря були б раді, якби ти погодилася викладати музику їхнім учням.

То були хороші мрії. Олена мовчки слухала. Вона мала схожий план, до того, як Петро... Та намагалася не думати про сумне у цю мить.

— Якщо ти згодна, — запропонував Александр, — ми можемо тут час від часу зустрічатися. Достатньо визначити день і час.

— Уранці, як сьогодні — найкраще. Чоловіки пішли на роботу, а жінки зайняті вранішніми турботами й менше звертають увагу, хто куди йде і коли повертається.

— Для мене це теж найкращий час. У магазині наплив відвідувачів починається ближче до обіду.

— Я так мріяла про цю мить, — проказала Олена, дивлячись у вічі Александру, — що мені важко повірити, що ти тут. Я хочу закарбувати в пам'яті цю мить, щоб згадувати її, коли мене посяде самотність.

Александр пригорнув її до себе й ніжно торкнувся її губ. Вона заплющила очі, і її душа занурилася в щастя. Її вперше цілував чоловік, а вона була закохана в нього. Для них почи-

налася чарівна подорож, в якій, вона сподівалася, життєві вітри будуть відтепер попутними для них.

На жаль, час спливав.

— Маю повертатися до Абігаль? — вибачилася Олена, з важким настроєм вивільняючись із його обіймів.

— Пообіцяй, що ми ще побачимося, — сказав Александр підводячись.

— Обіцяю!

Спрагли один до одного, вони востаннє кинулися в обійми один одного.

— Призначаю тобі побачення першого вересня, у цей самий час.

— Прийду, — запевнила Олена. — Хіба щось стане на заваді. Я не завжди сама контролюю, коли можу відлучитися...

— Якщо тебе не буде, я прийду наступного дня. Ну, і розраховуватимемо на Розен у нашому спілкуванні.

Вийшовши з грота, Олена пішла спиною вперед — не хотіла втратити жодної миті їхньої близькості. Поцілувавши його здаля, вона повернулася й побігла до Абігаль, яка чекала на вирубці.

Альфред Лепін вийшов із магазину й побачив Розен у компанії мадам Дюран. Вони поверталися від породіллі. Розсталися вони на вокзальному пероні, де жила повитуха. Індіанка була рада бачити Альфреда, до якого поспішила приєднатися.

— Може, підвезеш мене? — запитала вона.

— Звичайно, — мовив Альфред, допомагаючи їй забратися на віз.

Індіанка влаштувалася біля нього на передньому сидінні.

— На заході з'явилося кілька хмаринок. Сподіваюся, вони принесуть нам дощ. Як думаєш, Розен?

Молода індіанка не дуже знала Альфреда, але їй здалося, що його тон відрізнявся від того, яким він говорив, коли вони бачилися в присутності Етьєна.

— У тебе все добре вдома? — поцікавилася вона.

куточки навколо своїх ліжок. Олена наполягла, щоб її ліжко не розділяли з Віталієвим — така вимога здивувала всіх. Та з поваги ніхто нічого не запитував. Петро спав на ліжку вниз. І тому, що Віталій і всі діти спали поблизу, Олена знала, що він ніколи не наважиться наблизитися. Вона більше боялася його поза будинком, а в безпеці почувалася, коли він був у таборі, за колючим дротом, де працював на кухні.

Наступного дня після обіду Олена пішла зі скрипкою на схил. Охоронці, які звикли до неї, дозволяли їй безборонно ходити. Вони любили слухати її гру. Сидячи на краю лісу, вона зіграла п'єсу Шопена і дивилася на стежку, аби переконатися, що ніхто не йшов за нею і що солдати не можуть її бачити там, де вона була. Обережно підвівшись і заглибившись у ліс, вона дісталася схованки. Та Александра там не було. Вона довго чекала на нього, її відчуття загострилися через страх, що її знайдуть. Врешті, вона змирилася й повернулася в Ліллієнвіль.

Непоміченою, вона змогла піти тільки за сім днів по тому, бо Поліна ставала все більше підозрілою до неї. Відразу після обіду Олена зібралася в ліс, та Поліна, як завжди, прокричала їй, що та намагається вислизнути, і вона супроводжуватиме її. На щастя, мати нагадала, що була її черга мити посуд.

Зі скрипкою під пахвою, Олена, не обертаючись, поспішала зійти нагору стежкою. Коли була на вершині горба, уважно оглянулася навкруг, щоб переконатися, що ніхто за нею не йшов. Поруч проїхав військовий на коні й привітався з нею. Вона почекала, коли той від'їде, і щоб не привертати уваги й не виказати себе, вирішила не грати на скрипці. Потім без настрою заглибилася в ліс. Було так важко зустрітися з Александром! Схованка була хорошою ідеєю, та вона не могла приходити туди часто.

Коли вона дісталася місця зустрічі, хлопця там не було. Минуло сім днів, і він напевне був переконаний, що вона більше не зможе сюди приходити й шукав інші способи, щоб зустрітися з нею. Вона все ж вирішила трохи почекати.

Гуркіт ззовні привернув її увагу. Її охопив страх. Вона скрутилася на вовняних простирадлах. Якщо там вовк, або гірше,

Петро... ні, то не може бути він. Вона бачила, як він з іншими в'язнями пішов у табір у супроводі військових. Чоловіки повертаються в Ліллієнвілль не раніше шостої вечора, після робочого дня. Вона забилася в куточок, і тремтіла, чекаючи.

Дух Озера прислухався до її молитов. То був Александр.

— Я щасливий, що знайшов тебе тут! — вигукнув він, коли побачив її. — Я правильно зробив, що прийшов.

Він розкрив свої обійми для неї.

— Батько поламав ногу. Тож я мав їхати замість нього в Монреаль на зустріч із постачальниками, і нікому було повідомити тебе. Сержант Лепін більше не приходить у село, а індіанці пішли на північ наступного дня, як Аранк із тобою говорив у Ліллієнвіллі. Цього року вони вирішили піти раніше. Передбачають, що взимку буде багато снігу.

— Цього разу нам допоміг випадок, — відповіла вона посміхаючись. — Лишень уяви, від того побачення, яке ти мені призначив і не зміг прийти, я вперше змогла вирватися, щоб за мною не стежили.

— Аранк сказав би, що то Дух озера скеровував наші дії, — мовив він, сміючись.

— Не смійся, можливо, й так, — серйозно зауважила Олена. — Здається, я зрозуміла, індіанці вірять у духів так само, як ми віримо в Бога. Учора ввечері я помітила летючу зірку над озером і загадала бажання побачити тебе сьогодні.

— Наступного разу попроси, щоб ми зустрілися де-інде, а не тут, — сказав він, притискаючи її до себе. — Це місце — далеко не ідеальне, якщо врахувати, що наближається зима.

— Але ти ж прийшов! Важко повірити, — шепотіла йому на вухо Олена.

— Алю, любове моя, я щохвилини думав про тебе, коли їздив до Монреаля, — сказав Александр, заплющуючи очі, щоб глибше насолодитися щастям, нарешті, пригорнути її до серця. — Я уявляв, як ти хвилювалася через те, що я не прийшов на наше побачення 15 вересня. Через цю клятву війну ми не можемо жити. Потрібно знайти рішення. Я вже не можу без тебе. Я багато думав у поїзді й програвав багато сценаріїв. Я розкажу тобі, але зараз хочу насолодитися тим, що ти поруч.

Закохані лягли на вовняні простирадла. Вони дивилися один на одного, переповнені відчуттями, щоб розмовляти. Їхні переплетені тіла притискалися, спраглі кохання після переживань, викликаних страхом більше не побачитися.

Коли Александр хотів розстібнути першого гудзика на її блузці, вона зупинила його порух.

— Я боюся, — прошепотіла.

Чоловік підвівся на лікоть і глянув на супутницю. Вказівним пальцем він обвів лінію її носа, повільно провів по обличчю. Зупинився біля довгих загнутих вій і ніжно торкнувся їх.

— У тебе чарівний погляд, — зауважив він. — Я ніколи раніше не бачив такого кольору очей. Наче захід сонця літнього вечора, коли бузковий колір зливається із сірим кольором сутінок.

Олена розслабилася.

— Алю! Алю! — повторював він, наповнюючись ніжністю обожнюваного ним імені, яке він безліч разів повторював самотнім серцем. — Твоя шкіра, як оксамитова пелюстка лілеї. Тобі неймовірно пасує твоє ім'я.

Він ласкаво торкнувся губами її щоки, підборіддя, чола. Заспокоена ніжністю свого коханого, Олена віддалася його ласкам. Для неї відкривався світ чуттєвості, якого вона допоки не знала. Вона повільно підняла руку й провела по волоссю чоловіка, який схилився над нею. Потім уздовж його шиї, й відчула, як тремтить тіло коханого під її пальцями.

Александр підвів голову і дивився на неї поглядом, сповненим безмежної ніжності.

— Серце моє, прошепотів він їй на вухо, — наше кохання починається сьогодні тут, у цій хатині індіанських мисливців. У мене враження, що я вперше обіймаю жінку, яку кохатиму все життя.

— Ти справді віриш, що ми колись зможемо жити разом, не ховаючись?

— Якби в мене були гроші, я б викрав вас, тебе й Віталія, і ми поїхали б далеко, щоб насолоджуватися щастям під сонцем.

— Я люблю тебе, — прошепотіла Олена, притискаючись до нього. — Як і ти, я знаю, що це на все життя.

— Ви й далі хочете вийти на наступній станції? — запитав син.

— Так, Ентоні, я вибрала зустрітися зі своїм минулим і не хочу відступати. Щоб звільнити свідомість, мені треба зробити тільки один важливий крок. Я й так задовго відкладала.

Скрипалька дивилася на широкі простори полів і лісів, що відкривалися її погляду.

— Процес залагоджування починається оцим виступом, що я пообіцяла тим людям, які тепер живуть на землі, з якої я хитрістю втекла шістдесят років тому.

Ентоні нахилився до матері.

— Мамо, не дивуйтеся, якщо вас зустрічатиме делегація. Хоч ви й просили про тактовність, ваша пропозиція зворушила й розчулила всіх у парафії Ля Ферм.

— Спїрит Лейк, — прошептала Еліс. — Так вона називалася колись.

Рукою, одягнуеною в рукавичку, вона ніжно провела по футляру своєї скрипки, як пестять вірного друга, що лишається з нами назавжди.

На станції зібралися селяни, щоб привітати відому артистку, яка приїхала святкувати Великдень і виступити у їхній бідній церкві. Коли мер отримав запит від Ентоні, її сина, він багато разів перечитав листа, всесвітньо вдома музикантка вже давно була на пенсії! Чому вона раптом вирішила повернутися? А ще приїхати в Абїтібі, от прямо у їхнє село, у якому було тільки сільське господарство?

— Поїзд не запізнюється, — повідомив мер. — Десять хвилин тому мені телефонував начальник станції в Амосі й підтвердив, що наша гостя у цьому поїзді. Між нами й Амосом усього п'ять миль, тож ми вже незабаром побачимо локомотив.

— Я був на виступі мадам Ловенець у Лілі, у Франції, коли закінчував навчання в докторантурі із соціальних студій у тамтешньому Католицькому інституті, — додав монсеньйор Гастон Енс. — Ніколи не забуду тої вишуканої музики, яку вона з такою вдячністю й вправністю видобувала зі своєї

прекрасної скрипки. Я бував на багатьох концертах, але ця жінка — найбільший віртуоз, якого мені судилося чути.

— Отримавши запит виступити для нас, — уточнив мер, — я вивчив життєвий шлях мадам Ловенець і не знайшов нічого, що вказувало б на якусь можливу зацікавленість нашою громадою. Вона виступала в найвеличніших соборах і найкращих залах світу. Маю зізнатися, що її запит дивний.

— Вона ніколи не говорила про своє особисте життя, — додала дружина мера. — Завжди відмовлялася відповідати на запитання про неї чи її сім'ю. Та я пригадую, що у якійсь статті, опублікованій багато років тому, журналіст натякав, що мадам Ловенець — слов'янського походження.

— Але це ніяк не пояснює, чому вона перериває відпочинок на пенсії й приїздить виступати сюди, у Ля Ферм.

Спираючись на паличку, старий чоловік із трудом наблизився до групи людей, що зібралися навкруг єпископа.

— Якщо дозволите, у мене, можливо, є відповідь на ваші запитання.

Вдалині почувся гудок поїзда. Усі підійшли до краю платформи й побачили, як він у кілометрі від станції виїжджає з-за рогу соснового бору. За кілька хвилин локомотив із металічним скреготанням почав гальмувати, проїхав повз них і зупинився. Усім, хто зібрався на пероні, явно нетерпеливилось привітати їхню знамениту гостю.

— Мадам, — сказав кондуктор, схиляючись до Еліс, — ви прибули до місця призначення.

Ентоні подав матері руку, щоб допомогти підвестися, але вона лишалася сидіти, погляд блукав по довколишніх пейзажах, які виднілися через вікно. Над головами натовпу Еліс шукала в пам'яті ту зустріч, яку їй приготували шістдесят два роки тому, коли вона була юною українською біженкою, яку привезли в концентраційний табір.

— Бабусю, — наполегливо мовила Дельфін, — час виходити з поїзда.

Вирвана зі спогадів, Еліс ніжно стиснула руку внучки, відмовившись від допомоги, підвелася й попрямувала до

виходу, не випускаючи з рук скрипку. Мер, який піднявся у вагон, щоб привітати її, йшов назустріч і запропонував їй руку.

— Давайте вашу скрипку, — сказав він, — я понесу її для вас.

Скрипалька інстинктивно притиснула футляр до грудей і холодно глянула на зустрічальника. Згадавши, що він був тим, хто запросив її, а не солдатом канадської армії, вона віддала йому скрипку і подякувала за приязність.

— Добре пильнуйте її, — попросила вона, спираючись на запропоновану руку.

Під оплески натовпу вона зійшла з поїзда. Монсеньйор Енс чекав на неї біля сходів.

— Люди в моїй єпархії мають велику честь, що ви вирішили вшанувати їх своїм виступом у це Великодне свято. Ви вже маєте наше визнання.

Він потиснув руку в рукавичці, яку подала йому артистка.

Еліс глянула довкола й посміхнулася присутнім. Потім підвела очі й пошукала знайомі місця в довкіллі, що відкривалося її погляду. Від колючого дроту, веж і хатин із кругляка не лишилося й сліду. Навіть малюсінька дерев'яна церква, куди запрошували грати під час її перебування у Спіріт Лейку, поступилася місцем іншій, кам'яній. Вона відчула, що почала тремтіти.

— Вам холодно? — захвилювався мер, чия увага була прикута до гості. — Ходімо, я відвезу вас своїм автомобілем. Ми поїдемо до церкви, де на вас із нетерпінням чекають.

— Я правитиму службу, — повідомив монсеньйор Енс, сідаючи біля неї в машину. — Мені допомагатиме мосьє кюре цієї парафії, який ласкаво запросив мене провести службу замість нього. Великдень у Ля Ферм ніколи не знав більшого успіху, як ваш виступ у тутешньому святому місці. Акустика тут, звичайно, поступається Вестмінстерській, та знайте, що ваша музика буде оцінена так само, як би була оцінена в соборі Лондона.

— Ви зробили нам величезний подарунок, мадам Ловенець, — наголосив мер, сідаючи попереду.

Трохи збоку з почервонілими від почуттів очима, літній чоловік, який знав Еліс, уважно дивився на неї, в глибині

очей світилася ніжність. Короткими кроками, спираючись на паличку, він повільно йшов за автомобільним кортежем, що попрямував до церкви неподалік — на відстані кількох сотень метрів. У пам'яті старого також збереглися бараки, колючий дріт і вежі. Його спогади затьмарив жакливий сором, і з яким він був згодний, сором від того факту, що він брав участь у написанні однієї з найтемніших сторінок канадської історії на початку Великої війни.

Він останнім увійшов до церкви. У відблисках світла він побачив Еліс, яка стояла на хорах і вже приставила свою скрипку до плеча. Старий офіцер упевнився, що, незважаючи на її вісімдесят років, вона зовсім не втратила своєї елегантності. Артистка зіграла кілька нот, щоб налаштувати скрипку. Вона була задоволена. Правою рукою вона здійняла смичок і, заплющивши очі, майстерно провела ним. Такі ж свіжі, як джерельна вода навесні, перші ноти *Аве Марія* Шуберта злетіли під склепіння скромного храму. Присутні, що стояли в нефі, застигли, зачаровані віртуозністю скрипальки.

Ця музика нагадала літньому чоловіку, що принишк за колоною, деякі миті його молодості, коли сержантом він захищав тендітну українку, яку музика перетворювала на благодатну ікону. Олена Ловенець промайнула, як мандрівна зірка, небом Абітібі. На майже нескінченно малу хвилюк його погляд зустрівся з поглядом артистки, у нього з'явилося відчуття, що вона впізнала його, та лише на мить. Вона знову заплющила очі й поринула в останні ноти *Аве Марії*.

Закінчивши твір, Еліс опустила смичок і на мить завмерла. Вибух аплодисментів був відповіддю на її виступ.

Її очі зустрілися з очима Ентоні. Він посміхався їй із першого ряду нефа. Ця дитина успадкувала батьківську посмішку, яка малювала йому ямочки на щоках. Захоплена виром життя, Еліс бачила, як шалено пролітають роки, та пам'ять про її таке дороге і заслужене кохання з часом не отримало жодної зморшки.

Доки монсеньйор Гастон Енс ішов до вівтаря і розпочинав святкову месу, скрипалька розглядала присутніх, яких заливало сонячне світло. Сонячні промені, що витанцьовували